

טו, לח פתיל תכלת וכו'.

טו, לט וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'.

[ושמונה] חוטים שבה כנגד [שמונה] ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים — רש"י¹. והוא טעות סופר וצריך להיות [ושבעה] חוטים שבה כנגד [שבעה] ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים וכו'. וסבר כשיטת רמב"ם דשבעה חוטים של לבן וחוט אחד של תכלת². ולכן פירש קודם פתיל תכלת³, ואח"כ אמר ושבעה חוטים [פירוש של לבן] שבה כנגד שבעת ימים. וכל אלה דברי ר' משה הדרשן הם⁴, וברור.

¹ ראה מצוה זו עבור מצוה אחרת (הסמוכה לה) זה מצות כלאים (דכתיב, "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו, גדילים תעשה לך")². פירוש, כמו דאמרו ריש פרק ב דביצה (טו, ב): זכרו, מאחר שבא להשכיחו³. כן כאן פירוש, משום שמצות ציצית באה להשכיח מצות שעטנז², שהיא נעשית צמר ופשתים⁴, לכן צוה להזכירה⁵, ופשוט.

משמונה החוטים חוט תכלת והשבעה לבנים. (כתב הראב"ד: טעות הוא זה, אלא השניים של תכלת והששה לבנים). ³ ברישא של אותו ד"ה פתיל תכלת. על שם שכול בכורות, תרגום של שכול — תכלא. ומכתם היתה בלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב, ושמונה חוטים... ⁴ שרש"י התחיל בהם לעיל ד"ה אני ה' א-להיכם, החל במלים ומיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי (ועיין לעיל הערה א לשיטת הרא"ם).

(טו, לט) ¹ מנחות מג, ב ורבנן, האי "וראיתם אותו" מאי עבדי ליה? מיבעי ליה לכדתניא, "וראיתם אותו וזכרתם" — ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלויה בה, ואיזו זו? זו קריאת שמע... תניא אידך ² רש"י ד"ה גדילים תעשה לך, אף מן הכלאים, לכך סמכם הכתוב (יבמות ד, א: ספרי). ³ בפירוש "זכור את יום השבת לקדשו". ומפרש רש"י: אין זכירה אלא בדבר המשתכח, כשבא יום טוב בערב שבת, קרוב שבת להשתכח מחמת יום טוב, שמרבה בסעודת היום, ואינו מניח לשבת כדי כבודו, והזהירך הכתוב לזכרו. וכשמערב ערובי תבשילין נמצא שזכרו, שהרי אינו עושה אלא מחמת שבת. ⁴ רש"י לשמות יתרו כ, ח ד"ה זכור. זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו, וכן... "לא תלבש שעטנז" — גדילים תעשה לך... כלומר מצות ציצית דוחה (משכיחה) את איסור שעטנז, ולכן בא כאן הציווי להזכיר את האיסור מחדש. ⁵ הוא איסור כלאים הנדחה דוקא על ידי מצות עשה של ציצית.

(טו, לח) ¹ לפסוק מא בסוף הפרשה ד"ה פתיל תכלת. ומעיר הרא"ם: מה שכתב... 'ושמונה חוטים...' הוא סותר מה שכתב (רש"י) בפרשת בשלח: ליל שביעי ירדו לים, ובשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכך אנו קוראים השירה ביום השביעי של פסח (עכ"ל רש"י), כי אלה הדברים האמורים בהם דברי ר' משה הדרשן, ולמה לא סבירא ליה. (ועיין בגור אריה המבאר אחרת, שלא תהיה סתירה בין הדברים). בעל ספר הזכרון כותב: ומתרגים דפסח היה נשחט בשלוש כתות, שהיו אומרים שירים והלל בעוד שהיו שוחטים הפסח. ואם כן יהיה פירוש "שמונה ימים" ששהו משירת שחיטת הפסח עד שירת הים — ודוחק הוא. ורבינו בחיי תירץ שליל ט"ו בניסן התחילה הגאולה, ואכלו פסחיהם שהם קדשים, ובקדשים הלילה הולך אחר היום שעמו, דכתיב "ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר" — אבל ללילה ראוי הוא. ונמצא שאותו לילה היה מארבעה עשר, ונמצא שיום שביעי שאמרו בו שירה הוא שמיני ליום ארבעה עשר ולילה הבא אחריו, עכ"ל. ועיין אצל הגר"י קמינצקי ז"ל אשר ביאר את הפסוק (שמות יב, יח) "בראשון בארבעה עשר יום לחודש בערב", שלפי מועדי התורה הוא הלילה של ארבעה עשר, דהיינו הלילה אחרי י"ג! והרי מצות אכילת מצה ("בערב תאכלו מצות") הוא בליל ט"ו ולא בליל י"ד! ומבאר הגר"י ("אמת ליעקב") שלפני מתן תורה הלילה הולך אחר היום, ולכן הערב של ארבעה עשר הוא אמנם ליל ט"ו של אחר מתן תורה. ² הלכות ציצית א, ו... ויהיה אחד